

Cieņas apliecinājums Jaunsudrabiņam

→ 1. lpp.
Aizvadītajā sestdienā rakstnieka Jāņa Jaunsudrabiņa talanta cienītāji un citi interesenti tika aicināti uz Neretas "Riekstiniem", kur notika viņa romāna "Nāves deļa" simtgadei veltīts pasākums.

IVETAS SKABAS
TEKSTS UN FOTO

Pasākums sestdienas pēcpusdienā sākās ar Jāņa Jaunsudrabiņa dzejoli "Kā sniegi kalnu galotnēs", kuru izteiksmīgi norunāja neretietis Jānis Sarmis Bajinskis, un dueta Gundegas un Agneses dziedāto dziesmu "Brīnumzemē".

Sajā dienā "Riekstinos" viesojās Azerbaidžānas Republikas vēstnieks Latvijā Elnurs Sultanovs un viņa kundze Nigara, kā arī citi vēstniecības pārstāvji. Kāpēc gan tālie viesi mēroja ceļu uz Jāņa Jaunsudrabiņa "Mūsmājām"? To savā stāstījumā atklāja muzeja vadītāja Ilze Līduma.

Dodas bēgļu gaitās

Laika rats aizved uz 20. gadsimtu, kas griežas jau otrajā desmitgadē. Pasaule, gluži tāpat kā tagad, ir dažādu pārmaiņu pilna. 1914. gadā Eiropā savu plosošo gājieni sāk Pirmā pasaules karš. Latvijā laudis sāk doties bēgļu gaitās, bet Jānis Jaunsudrabiņš sākumā par bēgšanu nedomā, jo viņam šķiet, karš ir tālu.

Kad lielgabalu dārdi tuvojās Latvijai, tad arī rakstnieks izlemj doties projām. Viņš raksta vēstuli arī rakstniekam — Ernestam Birzniekam-Upītim, kurš jau no 19. gadsimta beigām dzīvo Kaukāzā. 1915. gada nogalē Jānis Jaunsudrabiņš dodas uz Baku Azerbaidžānā. Kaukāzā ir pavisam cita vide un cilvēki, te viņš alkst gleznot un izmanto jebkuru iespēju, lai to darītu. Gleznās atēlota Kaukāza skaistā daba ar kalniem, rūpnieciskā ainava, ko viņš iepriekš nebija gleznojis, savdabīgie tipāži, ko ierauga Baku ielās. Viss tas tiek tvērt ar neapprakstamu kausli. "Kā sniegi kalnu galotnēs" ir pirmais dzejolis, ko Jaunsudrabiņš uzraksta, ierodoties Azerbaidžānā.

E. Birznieks-Upītis palīdz sagādāt Jānim Jaunsudrabiņam darbu, bet, tiklīdz viņš saņem bēgļa pabalstu, darbu pamet un nododas gleznošanai. Pēc tam gleznas tiek izliktas izstādēs gan Baku, vēlāk arī citviet valstī.

Tomēr Latvijā ir mīļa un tuva, jo, tiklīdz rodas iespēja atgriezties, rakstnieks sarīko gleznu izstādi, kurā tiek pārdots ap 120 viņa darbu. Tā viņš iegūst līdzekļus atpakaļceļam.

Divu tautu vēstures daļa

Pirms 100 gadiem izdots romāns "Nāves deļa" ir smags darbs ar brīnišķīgu valodu, un nu Nigara Sultanova to iztulkojusi azerbaidžāņu valodā. Kā tas notika? Durbes pili saistībā ar Ernesta Birznieka-Upīša jubileju notika pasākums, kuru apmeklēja arī Azerbaidžānas Republikas vēstniecības pārstāvji.

PRIECĪGS PAR TIKŠANOS Neretas "Riekstinos" ir Azerbaidžānas Republikas vēstnieks Latvijā Elnurs Sultanovs (no kreisās). Viņa teikto tulkoja un J. Jaunsudrabiņa darbu fragmentus lasīja Jānis Sarmis Bajinskis.

Grāmata iznākusi citā valodā, arī viņiem tas interesē, jo Jaunsudrabiņš to pasniedz ļoti diskreti un saistoši.

ILZE LĪDUMA,
MUZEJA "RIEKSTINI" NERETA
VADĪTĀJA

Nigara Sultanova bija uzaicināta lasīt priekšlasījumu. Savukārt Ilze Līduma viņiem radīja interesi par Jāni Jaunsudrabiņu.

Tas deva iespēju izpētīt rakstnieka dzīves posmu, kas līdz šim nebija plašāk izziņots, atskatīties uz to laika periodu, par ko interesējas arī cita tauta. "Grāmata iznākusi citā valodā, arī viņiem tas interesē, jo Jaunsudrabiņš to pasniedz ļoti diskreti un saistoši," teic Ilze Līduma. Par godu pirmā izdevuma simtgadei ar Ilzes Līdumas gādību par piesaistītajiem līdzekļiem nelielā metienā tapis jauns romāns "Nāves deļa" izdevums arī latviešu valodā. Tā ilustrēšanai izmantotas Jaunsudrabiņa darbu fotokopijas.

Tulkojot "Nāves deļu", Nigara Sultanova bija pārsteigta, ka latviešu rakstnieks zina tādas nianšes, kas nav atspoguļotas viņas tautas vēsturē. Ilze Līduma teic, ka Jaunsudrabiņam patika ienirt cilvēku pūlī, būt līdzās tautai un būt kopā visos notikumos. Romānā var uzminēt, kādi ir azerbaidžāņi. Viņi ir viesmīlīgi, iedzīti, tikai pašiem jāprot izturēties pret citiem ar cieņu.

Interesants bija Nigaras Sultanovas stāstījums, kā viņai veicās ar Jāņa Jaunsudrabiņa romāna "Nāves deļa" tulkošanu.

Nigara Latvijā jau mīt trīs gadus, un, ja pirms pāris gadiem kāds būtu

teicis, ka viņa tulkos latviešu rakstnieka romānu savā dzimtajā valodā un piedalīsies šādā pasākumā muzejā "Riekstinos", protams, nenotiecu. Latvijā Nigara pēta latviešu un azerbaidžāņu vēsturiskās saites. Tā ir interesanta mūsu tautu vēstures daļa, kas maz izziņāta. Pētījumu laikā viņa atrada Jaunsudrabiņa romānu "Nāves deļa", kura darbība norisinās tālajā Kaukāza valstī.

Ļoti labs cilvēks

Arī Baku, kad tur ar ģimeni ieradās Jaunsudrabiņš, bija sarežģīts un nemierīgs laiks. 1918. gadā Azerbaidžāna pasludināja savu neatkarību un kļuva par pirmo demokrātisko republiku musulmaņu pasaulē. "Sodien, turot šo grāmatu rokās, es jūtu lepmumu un prieku par to, ka kopā ar lielisku komandu mēs to izdarījām," saka Nigara Sultanova. Baku vienā no lielākajām valsts grāmatnīcām norisinājās skaisti grāmatas atvēršanas svētki. To laikā tika lasīti romāna fragmenti, un lasījumus pavadīja tautas mūzikas instrumentu spēle.

"Šis projekts nebūtu noticis bez Ilzes Līdumas kundzes," sacīja Nigara Sultanova. Tulkošanas procesā viņa ne reizi vien vērsās pie Ilzes kundzes un saņēma atbildes uz visiem jautājumiem. Tulkotājam nācās saskarties gan ar vārdiem, gan frāzēm, ko mūsdienu valoda vairs nelieto vai arī reti lieto. Piemēram, "Jods lai parauj, miežu cenas atkal ceļas!" Kā gan ķīmiskais elements jods var izraisīt cenu pieaugumu?! Tad Nigara uzzināja, ka jods latviešu valodā ir tas pats velns.

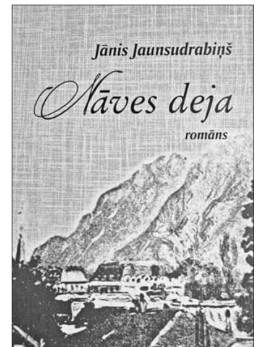
"Manuprāt, šis romāns ir kā 40 gleznu. Šķiet, ka visu, ko Jaunsud-

rabiņš redzēja savām gleznotāja acīm, pārnesa uz romānu. Jo vairāk es lasu atmiņas, jo vairāk pārlicinos, ka romāns balstīts uz viņa pašā pieredzēto. To rakstnieks arī atklāj: "Kā tad es to varētu uzrakstīt, ja manis paša tur nebūtu," teic Nigara. "Romāns ir ļoti skaists. Tulkojot šo grāmatu un padarot to pieejamu azerbaidžāņiem, ir kā cieņas apliecinājums Jaunsudrabiņam. Viņš ļoti augsti vērtēja iespēju redzēt Azerbaidžānu un tur dzīvot." Tulkotāja arī piebilda, ka rakstnieks savā romānā izmantojis azerbaidžāņu valodas vārdus. Piemēram, viņš nerakstīja "maize", bet gan "čureks", kas nozīmē maize. Azerbaidžānā bija un joprojām ir grūti izrunāt uzvārdu Jaunsudrabiņš. Viņi rakstnieku dēvēja kā ļoti labu cilvēku.

Jaunsudrabiņa atmiņas var atrast smieklīgas stāstus, kā viņš maksķereja ezerā Baku, kur šajā ūdens dēļ nav zivju, kā arī to, ka nokēra brunurupci, pēc daudziem mēģinājumiem to nogalēja un pagatavoja zupu. Rakstnieks bieži iegriezās Baku paklāju veikalos, lai gan naudas nebija, bet tas nēmazināja vēlmi kaut vienu iegādāties.

Pozitīvas atsauksmes

Tulkojamam izdevumam saglabāta pirmā izdevuma vāka galvenā ideja, vien piešķirot spilgtākus toņus, grāmata izdota pasaules klasikas sērijā. "Man ir liels gods, ka šajā sērijā iekļauta arī latviešu autora grāmata. Par to tiek saņemtas pozitīvas atsauksmes. Zīmīgi ir tas, ka grāmata tika izdota tieši 100 gadu pēc pirmās publikācijas. Pirmā svešvaloda, kurā "Nāves deļa" tulkota, ir azerbaidžāņu, kas arī ir ļoti simboliski.

GRĀMATAS "NĀVES DEĻA" VĀKS.

Aicinu ikvienu, kurš nav lasījis šo romānu, izlasīt" vēlot patikamu lasīšanu, sacīja Nigara Sultanova. Viņas sniegtā romāna fragments skanēja azerbaidžāņu valodā, tad Jānis Sarmis Bajinskis to pašu nolāsīja latviešu valodā.

"Man ir patīams prieks būt kopā ar jums brīnišķīgā latviešu rakstnieka un mākslinieka Jāņa Jaunsudrabiņa piemiņas pasākumā," uzrunājot sanākušos, sacīja Azerbaidžānas Republikas vēstnieks Latvijā Elnurs Sultanovs. Viņš pauda savu prieku arī par to, ka vienā gadā iegādās romāna "Nāves deļa" izdošanas un Latvijas un Azerbaidžānas diplomātisko attiecību gadadienu. Iepriekš šī diena tika atzīmēta gan Baku, gan Rīgā. Vēstnieks savā uzrunā pieminēja latviešu lietišķās mākslas vecmeistaru Jūliju Straumi, kurš Azerbaidžānā pētījis paklāju rakstus. Arī tas saista abu tautu kultūras. Ilze Līdumai viņš dāvināja paklāju, kurā iestrādāti latviešu un azerbaidžāņu tradicionālie ornamentu. ♦

MAF
Mediju atbalsta fonds

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par materiālu saturu atbild laikraksts "Staburags".